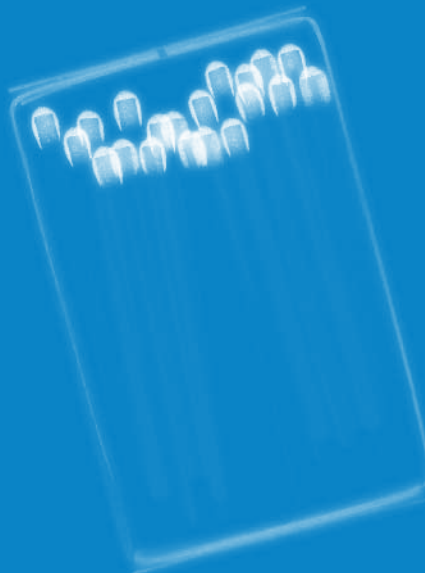

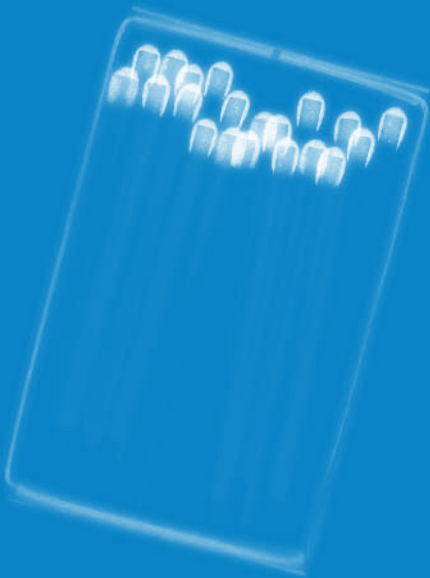

Regler och råd vid försäljning av tobak

Innehåll

- 3** Inledning
- 4** Försäljning av tobak
- 5** Regler vid försäljning av tobaksvaror
- 6** Vad händer om man bryter mot lagen?
- 7** Tillsyn
- 8** Egenkontrollprogram – exempel på innehåll
- 10** Tips till dig som säljer tobak
- 11** Tips på adresser för mer information

Inledning

En nytobakslag trädde i kraft den 1 augusti 2010. Därför har länsstyrelsen i Västernorrlands län tillsammans med länets kommuner tagit fram denna informationsbroschyr om regler och råd vid försäljning av tobaksvaror. Broschyren är endast översiktlig, mer detaljerad information finns i tobakslagen (1993:581) och i Handbok Tobakslagen som du hittar på Statens folkhälsoinstituts hemsida. Du kan även kontakta din kommun.

Tobak skapar beroende, och hälsoriskerna blir större ju tidigare i livet man börjar använda tobak. Om man inte börjar använda tobak under uppväxten är risken mycket liten att man börjar i vuxen ålder. Åtgärder som hindrar eller försenar en tidig tobaksdebut ger därför en bättre folkhälsa.

För att begränsa tobakens skadeverkningar innehåller tobakslagen en rad bestämmelser om handeln med tobaksvaror. Bland annat får tobak inte säljas till någon som är under 18 år och tobaksvaror måste ha varningstexter som beskriver tobakens skadeverkningar.

Försäljning av tobak

Vad är tobak?

En tobaksvara är en vara som innehåller tobak, till exempel cigaretter, cigarrer, cigariller, pip- och rulltobak, snus, tuggtobak, portionstobak, råttobak och tobak till vattenpipa.

Anmälan

Du som tänker sälja tobak ska anmäla detta till den kommun där försäljningen ska ske. **Anmälan ska göras innan försäljningen påbörjas.** Anmälan om tobaksförsäljning ska till exempel innehålla namn på försäljningsstället och ägaren. Om försäljningsstället byter ägare måste den nya ägaren skicka en ny anmälan till kommunen. Anmälningsblankett finns hos kommunen.

Egenkontroll

Vid försäljning av tobaksvaror är ägaren skyldig att utöva särskild kontroll över försäljningen. Det innebär att ta fram ett program med rutiner över hur försäljningen av tobaksvaror ska gå till, särskilt gällande ålderskontroll. **Alla som säljer tobaksvaror ska ha ett skriftligt egenkontrollprogram.** Egenkontrollprogrammet skickas tillsammans med anmälan om tobaksförsäljning till kommunen. En kopia ska finnas på försäljningsstället.

Ägarens ansvar

Ägaren är skyldig att ge sin personal den information och det stöd som de behöver för att de ska kunna följa tobakslagens bestämmelser.

Avgift

Kommunen får ta ut en årlig tillsynsavgift av den som säljer tobak. Det är kommunfullmäktige i respektive kommun som bestämmer avgiftens storlek. Tillsynsavgiften är till för att finansiera kommunens tillsyn och avgiften får endast användas för detta.

Märkning av tobaksvaror

Alla tobaksvaror som säljs i Sverige ska vara märkta med varningstext på svenska och texten ska ha en viss storlek och form. Cigarettpaket ska dessutom ha en innehållsdeklaration. Det är inte tillåtet att sälja tobaksvaror med felaktig märkning till exempel med utländska varningstexter eller med ingen märkning alls. Upptäcker ägaren eller personalen felaktigt märkta tobaksvaror ska återförsäljaren kontaktas snarast så att problemet kan rättas till.

Skatt på tobaksvaror

Alla tobaksvaror ska beskattas med punktskatt. Det är Skatteverkets ansvar att tobaksvaror beskattas. Lagen kräver bland annat att cigarettförpackningar märks med detaljhandelspris – detta kallas även för högstaprismärkning.

Tobaksskatt ska även betalas för vattenpipstobak. Detta gäller även om produkterna helt eller delvis består av andra ämnen än tobak som till exempel rökmassa av märkena Soex, High Life, eller El Rosha m.fl. För mer information kontakta Skatteverket.

Regler vid försäljning av tobaksvaror

18 – årsgräns

Tobaksvaror får inte säljas eller på annat sätt lämnas ut till någon som inte fyllt 18 år.

Den som säljer tobak måste vara säker på att köparen är 18 år. Statens folkhälsoinstitut har en rekommendation om att begära legitimation av alla som ser ut att vara under 25 år. Åldersgränsen gäller all form av tobaksförsäljning. Detta innebär att man även ska kunna kontrollera köparens ålder då försäljning sker via tobaksautomater eller Internet. Du som ägare ansvarar för att organisera försäljningen på ett sådant sätt att underåriga inte kan köpa varorna.

Förbud mot langning

En tobaksvara får inte säljas eller lämnas ut om försäljaren misstänker att tobaken kommer att överlämnas till någon som inte fyllt 18 år.

Skyltning

På varje försäljningsställe för tobaksvaror ska det finnas minst en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja tobaksvaror till den som inte fyllt 18 år. Har försäljningsstället bara en skylt ska denna placeras vid kassan. Dekaler med information om åldersgräns kan beställas på Statens folkhälsoinstituts hemsida. Du kan även kontakta din kommun.

Förbud mot styckeförsäljning

Cigaretter får inte säljas styckewis eller i förpackningar med färre än 19 cigaretter.

Marknadsföring

Marknadsföring i form av reklamskyltar eller liknande är enligt tobakslagen förbjudet på försäljningsställets utsida och i skyltfönstret. Reklam och annan marknadsföring får inte vara påträngande, uppsökande eller uppmana till tobaksbruk.

Vad händer om man bryter mot lagen?

Det finns två typer av sanktionsmöjligheter i tobakslagen. Polis och åklagare kan använda straffrättsliga sanktioner när ett brott har begåtts. Olovlig tobaksförsäljning kan leda till böter eller fängelse. Dessutom kan kommunen som tillsynsmyndighet använda administrativa sanktioner för att åstadkomma en förändring i framtiden.

Straffrättsliga sanktioner - böter eller fängelse

Försäljning av tobaksvaror till personer under 18 år medför straffrättsliga sanktioner som kan omfatta både ägare och personal. Den som medvetet eller av oaktsamhet säljer en tobaksvara till en person som inte fyllt 18 år kan dömas för olovlig tobaksförsäljning till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma gäller för den som medvetet eller av oaktsamhet säljer en tobaksvara när det finns särskild anledning att anta att tobaksvaran kommer att lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år (langning).

Dessutom kan en ägare som medvetet eller av oaktsamhet säljer tobak utan att först ha anmält det till kommunen straffas för samma brott. Detsamma gäller om en ägare fortsätter att sälja tobak trots att kommunen utfärdat ett försäljningsförbud eller om en ägare medvetet säljer tobaksvaror som är felaktigt märkta.

Det finns även straffrättsliga sanktioner i andra lagstiftningar som gäller tobaksvaror, till exempel vad gäller beskattning, lösa cigaretter, högstaprismärkning och befattning med smuggelgods. För mer information om detta kontakta Skatteverket eller Tullverket.

Administrativa sanktioner - föreläggande och förbud

Kommunen kan besluta om föreläggande eller förbud i förening med vite, som kan uppgå till flera tusen kronor. Vid brott mot föreläggandet eller förbudet kan vite dömas ut av förvaltningsrätten. Vill kommunen att en företeelse ska upphöra är det lämpligast med ett förbud, till exempel mot styckeförsäljning av cigaretter eller mot en påträngande marknadsföringsskylt. Behövs istället en aktiv, praktisk och konkret åtgärd av ägaren är det lämpligare med ett föreläggande, till exempel om ägaren eller personalen inte förvissat sig om köparens ålder eller om butiken saknar en skylt om åldersgräns. Ett föreläggande kan även användas om egenkontrollprogram saknas.

Försäljningsförbud

Om en ägare allvarligt eller vid upprepade tillfällen bryter mot bestämmelserna i tobakslagen kan kommunen besluta om försäljningsförbud. Försäljningsförbudet gäller i upp till sex månader. Om ett förbud bedöms vara alltför ingripande kan kommunen istället först utfärda en varning för att markera att kommunen bedömer överträdelsen som allvarlig.

Tobak kan tas i beslag

En tobaksvara kan tas i beslag om den säljs eller uppenbart är tänkt att säljas i strid med tobakslagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av tobakslagen. Om ägaren vidtar de åtgärder som behövs för att sälja varan lagligt så kan tobaksvaran återlämnas. I annat fall får varan förstöras.

Tillsyn

Kommunen och polismyndigheten är tillsynsmyndigheter över tobaksförsäljningen. När tillsynsmyndigheter genomför tillsyn har deras personal rätt att få tillträde till lokalen och andra utrymmen som berörs av tobakslagen.

Egenkontroll av försäljning av tobaksvaror

Vid försäljning av tobaksvaror är ägaren skyldig att utöva särskild kontroll över försäljningen, egenkontroll. Rutiner och instruktioner som företaget tillämpar för egenkontrollen ska dokumenteras i ett egenkontrollprogram som också ska användas.

Vid kommunens tillsyn över tobaksförsäljningen uppmärksammas särskilt hur egenkontrollen fungerar. Om egenkontroll och/eller program saknas kan kommunen vidta åtgärder. Syftet med egenkontrollprogrammet är att det ska utgöra ett hjälpmedel för ägaren att säkerställa att försäljningsreglerna tillämpas samt förebygga och förhindra att det uppstår olägenheter i samband med tobaksförsäljningen. Det är ägarens ansvar att se till att det finns beredskap om bestämmelserna inte följs eller om olägenheter uppstår. Vilka åtgärder det är bör framgå av programmet.

Ägaren och den personal som säljer tobak ska ha kunskap om försäljningsreglerna och om varför de finns. Ägaren ska vara medveten om kommunens befogenheter enligt tobakslagen vad gäller kommunens möjligheter att utöva tillsyn och meddela förelägganden eller förbud. Ägaren ska också informera personalen om deras personliga ansvar.

Ägaren ska ha kontroll över sin tobaksförsäljning. I egenkontrollprogrammet bör det framgå hur personalen informeras om försäljningsreglerna och hur ofta repetition om reglerna görs. Det är lämpligt att ha en genomgång av regelverket regelbundet, minst varje kvartal eller halvår. Vad gäller nyanställda ska ägaren informera dessa om reglerna innan de påbörjar försäljning av tobak. Ägaren bör också dokumentera att nyanställda har informerats om försäljningsreglerna.

Egenkontrollprogram – exempel på innehåll

Utbildning och information av personal

- Vem är försäljningsansvarig för tobak – och vilka instruktioner har denna för att sköta sin uppgift?
- När och hur informeras personalen om de regler och rutiner som finns angående försäljning av tobak och om varför dessa bestämmelser finns?
- Hur ofta repeteras denna information?
- Finns skriftlig information riktad till personalen med regler och rutiner angående försäljning av tobak?

Information till kunderna

- Finns tydlig information till kunderna om reglerna för försäljning av tobak?
- Var placeras dekalerna om åldersgräns?
- Hur ofta kontrolleras skyltningen?

Rutiner vid försäljning

- Vilka rutiner finns för att förhindra försäljning till personer under 18 år?
- Hur motverkas lagning?
- Får personal som är under 18 år särskilt stöd?
- Hur förebyggs och förhindras att det uppstår olägenheter i samband med försäljning av tobak?
- Hur sker intern kontroll av att personalen följer försäljningsreglerna för tobak?

Åtgärder

- Vilka åtgärder finns om försäljningsreglerna för tobak inte följs?

Marknadsföring

- Hur säkerställs att tobak inte marknadsförs i strid med bestämmelserna i tobakslagen?

Märkning av tobaksvaror

- Vilka rutiner finns för att kontrollera att tobaksvarorna är korrekt märkta?

Dokumentation

- Hur dokumenteras egenkontrollen, det vill säga utbildning/informationsstillfällen med mera?
- Hur dokumenteras att personalen har informerats om försäljningsreglerna för tobak?
- Hur dokumenteras åtgärder för att säkerställa att försäljningsreglerna för tobak följs?

Tips till dig som säljer tobak

- Tänk på att alltid begära legitimation om du är osäker på åldern. När någon ser ut att vara under 25 år och vill köpa tobak – be om legitimation. Kom ihåg att den som är över 18 år normalt inte har något emot att visa legitimation. Om kunden inte har rätt ålder eller inte kan visa legitimation, förklara att du inte har rätt att sälja tobak till den personen.
- Du har laglig rätt att vägra sälja tobak om du misstänker att det bryter mot reglerna i tobakslagen. Tala om för personen att du riskerar böter eller fängelse om du bryter mot lagen.
- Misstänker du att någon med rätt ålder tänker lämna varan till någon som inte fyllt 18 år, förklara då att du måste fråga om köpet görs åt någon som inte fyllt 18 år. Om du efter svaret fortfarande misstänker att allt inte står rätt till – vägra försäljning.
- Var uppmärksam på om det samlas ungdomar utanför butiken. Risken finns då att en person med rätt ålder handlar tobak och lämnar över till ungdomar under 18 år. Misstänker du att detta ska hända får du inte sälja tobak till den personen.
- Hur tobaksvaror förvaras och placeras i butiken har också betydelse. Om försäljningsstället till exempel har en snuskyl där kunden plockar tobaksvaror själv är risken för snatteri större och även risken att personer under 18 år kommer åt tobaksvaror på det sättet. Om kunderna på ett försäljningsställe har möjlighet att själv scanna sina varor och betala dem så är det viktigt att försäljningskedjan innehåller moment som inte möjliggör att personer som inte fyllt 18 år kan köpa tobaksvaror. Placera tobaksvarorna så att personalen har god kontroll över dem.
- Om kunder som nekas köp av tobak ändå står på sig eller blir aggressiva – ta det lugnt själv. Var tydlig med ditt budskap. Förklara att det inte lönar sig att diskutera. Be om möjligt en chef eller kollega att hjälpa till.
- Om kunden gör något olagligt – ingrip inte, men observera vad som händer och gör anteckningar när det hela är över. Du kan behövas som vittne. Tillkalla polis vid behov. Berätta om vad som hänt för din chef.

Statens folkhälsoinstitut

www.fhi.se

tfn:063-19 96 00

Skatteverket

www.skatteverket.se

tfn:0771-567 567

Tullverket

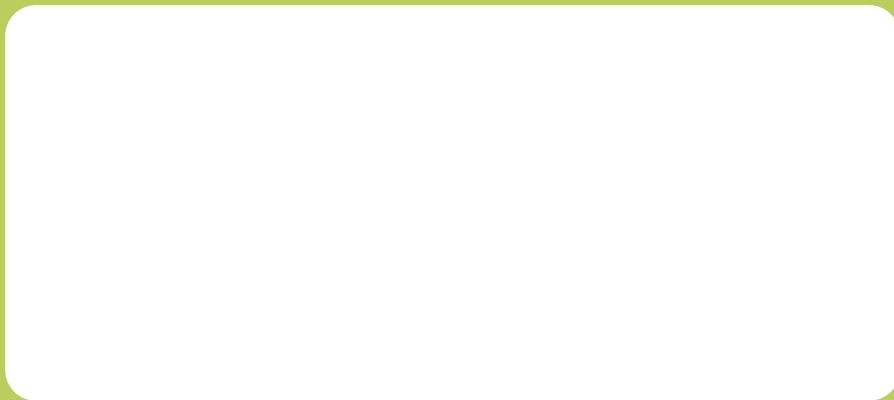
www.tullverket.se

tfn:0771-520 520

Polismyndigheten

www.polisen.se

tfn:114 14

Länsstyrelsen Västernorrland i samarbete med länets kommuner.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTERNORRLAND

871 86 Härnösand. Besöksadress: Nybrogatan 15 och Pumpbacksgatan 19.

Tel 0611-34 90 00, Fax 0611-34 93 72

e-post: vasternorrland@lansstyrelsen.se

www.lansstyrelsen.se/vasternorrland